

Αρμενιστής

Τόμ. 2, Αρ. 2 (2024)

Αρμενιστής

Μια εκκλησιαστική διαμάχη στη Σίτσοβα (σημ. Αλαγονία) του 19ου αιώνα

Μάριος Αθανασόπουλος

doi: [10.12681/armen.37646](https://doi.org/10.12681/armen.37646)

Copyright © 2024, Μάριος Αθανασόπουλος

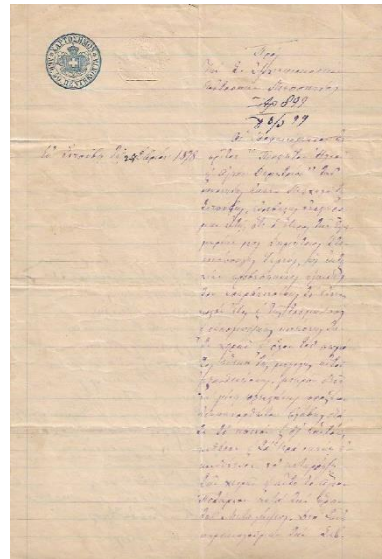
Άδεια χρήσης [##plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-nd4/##](https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-nd4/).

Μάριος Αθανασόπουλος

ΜΙΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΜΑΧΗ ΣΤΗ ΣΙΤΣΟΒΑ (σημ. ΑΛΑΓΟΝΙΑ) ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ

Α. Εισαγωγικά

Η ελληνική επανάσταση του 1821 και η συνακόλουθη δημιουργία του νεώτερου ελληνικού κράτους το 1830, προκάλεσαν τεκτονικές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας και διοίκησης της Ορθόδοξης Εκκλησίας στον ελλαδικό χώρο. Η Εκκλησία υπήχθη στην πλήρη εξουσία του Κράτους κατά την περίοδο του βασιλιά Όθωνα -και νωρίτερα της Αντιβασιλείας- και αποκόπηκε από την πνευματική και διοικητική δικαιοδοσία του πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Ωστόσο, καθ' όλο τον 19ο αιώνα, η κατάσταση που επικρατούσε στον κλήρο (ανώτερο και κατώτερο), δεν ήταν η καλύτερη δυνατή· οι ιερείς, αλλά συχνά και πολλοί επίσκοποι, δεν διακρίνονταν ιδιαίτερα για την ευρυμάθεια, ούτε καν για την ευλάβειά τους. Κατά κύριο λόγο τους απασχολούσε η εξασφάλιση της οικονομικής τους επιβίωσης με κάθε μέσο¹ και για να πετύχουν τον σκοπό τους φιλονικούσαν συχνά μεταξύ τους.

¹ Γκέοργκ Λούντβιχ Μάουρερ, *Ο ελληνικός λαός. Δημόσιο, ιδιωτικό και εκκλησιαστικό δίκαιο από την έναρξη του αγώνα για την ανεξαρτησία ως την 31 Ιουλίου 1834* (μτφρ. Όλγα Ρομπάκη), εκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1976, σσ. 278-279 («Οι ιερείς δεν έχουν παντού το ίδιο εισόδημα. Έξ άλλου, άλλες εκκλησίες έχουν δική τους κτηματική περιουσία και άλλες όχι. Ένα βασικό εισόδημα που έχουν γενικά όλες, είναι από τα κερδιά που πουλάνε. Αλλά παντού, το κύριο εισόδημα των παπάδων είναι τα τυχερά, όταν έκτελούν τα διάφορα μυστήρια. Πάντως κι' αυτά δεν είναι ίδια παντού, διαφέρουν ανάλογα με τα έθιμα του κάθε τόπου και από το είδος του μυστηρίου.

Η άμοιβή των παπάδων είναι περίπου η εξής: Για γάμο, από 3 μέχρι 10 γρόσια. Για βαφτίσια από 3 ως 5 γρόσια. Για κηδεία επίσης 3 ως 5. Για μνημόσυνο, στα σαράντα, 6 με 10 γρόσια. Αλλά υπάρχουν κι' άλλες λειτουργίες που γίνονται με άμοιβή, ακόμη και παρακλήσεις για τόν άρρωστο, διάφοροι άγιασμοί και ο συνηθισμένος μηνιάτικος άγιασμός του νερού.

Έκτός όμως απ' αυτά, υπάρχει έθιμο, κάθε σπίτι να προσφέρει στον παπά τα Σάββατα, και τις μεγάλες γιορτές, από ένα ψωμί, το πρόσφορο. Επίσης, στις μεγάλες αυτές γιορτές που πέφτουν τέσσερες με πέντε φορές τó χρόνο, συνηθίζουν να βγάζουν στις εκκλησίες "δίσκο", δηλαδή να κάνουν έρανο. Ο έρανος μπορεί να γίνεται και από σπίτι σε σπίτι, όποτε μαζεύουν απ' την κάθε οικογένεια

Στα έγγραφα που αντλήσαμε από το ιστορικό αρχείο της Ιεράς Μητροπόλεως Μεσσηνίας² και αφορούν το χωριό της Σίτσοβας (σημ. Αλαγονίας), παρουσιάζεται μία διαμάχη μεταξύ δύο συνεφημερίων του συνοικισμού Επάνω Μαχαλά, η οποία εμφανίζεται αρχικά ως μια απλή αναφορά ενοριτών εις βάρος ενός υπερήλικα ιερέα που δεν εννοεί να αποσυρθεί από την ενεργό υπηρεσία. Όταν όμως ξεδιπλώνεται η υπόθεση, διαπιστώνουμε πως η μεγάλη ηλικία του ιερέα αποτελεί το πρόσχημα της διαμάχης, αφού πρόκειται τελικά για ένα μάλλον οικονομικό ζήτημα, το οποίο αφορά τη συνύπαρξη στην ίδια ενορία δύο κληρικών, επομένως και τον διαμοιρασμό των «τυχερών» ανάμεσά τους, τον οποίο ο νεώτερος επιθυμεί διακαώς να αποφύγει.

Δυστυχώς δεν γνωρίζουμε την τελική ετυμηγορία, ωστόσο η μελέτη των εγγράφων, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι επρόκειτο για μια δύσκολη απόφαση, η οποία μάλλον δικαίωσε τον ηλικιωμένο κληρικό.

B. Η εκκλησιαστική κατάσταση στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα

Η πρώτη μεγάλη αλλαγή κατά τον 19ο αιώνα στην Εκκλησία, είχε να κάνει με τη διαρραγή των σχέσεων μεταξύ της τοπικής Εκκλησίας και της Μητέρας-Εκκλησίας της Κωνσταντινούπολης. Η διαρραγή αυτή είχε επέλθει εξαιτίας των λεπτών ισορροπιών στις οποίες έπρεπε να ασκείται διαρκώς το Πατριαρχείο, εξαιτίας της απόλυτης εξάρτησής του από τις διαθέσεις της οθωμανικής Πύλης. Κύρια και διαρκής μέριμνα του πατριαρχείου, αποτελούσε η διατήρηση του Γένους –όπως αποκαλούσε η Εκκλησία το ελληνορθόδοξο ποιμνιό της– και αυτή η διατήρηση προϋπέθετε την έστω και κατ' επίφασιν συνεργασία με τις οθωμανικές αρχές.

Καθ' όλη τη διάρκεια της τουρκοκρατίας, οι Έλληνες αντιλαμβάνονταν αυτή τη δυσχερή θέση του εκάστοτε πατριάρχη, και κάθε φορά που επαναστατούσαν, γνώριζαν ότι σύντομα θα εκδιόταν εις βάρος τους αφοριστικό έγγραφο, το οποίο όμως ουδέποτε τους πτοούσε, καθώς το θεωρούσαν εκ προοιμίου άκυρο.

λάδι, κρασί, σιτάρι, μετάξι και άλλα. Αλλά τὸ πιὸ ἀποδοτικὸ ἀπ' ὅλα εἶναι τὰ λεγόμενα ἔξοδα ἀφορισμοῦ [...].

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἐράνους ποὺ εἶναι ἀποκλειστικὰ γιὰ τὸν παπὰ τῆς ἐνορίας, συγκεντρώνονται καὶ ἄλλα χρήματα, συνήθως τὶς Κυριακὲς καὶ στὶς γιορτές. Λόγου χάρι, γιὰ νὰ χτιστεῖ ἢ νὰ ἐπισκευαστεῖ μιὰ ἐκκλησία, ἢ καὶ γιὰ ἕνα δημόσιο ἴδρυμα. Καὶ δεδομένου ὅτι ὁ Ἕλληνας ἔχει ἰδιαίτερα ἀνεπτυγμένο τὸ αἶσθημα τῆς φιλανθρωπίας, οἱ ἔρανοι αὐτοὶ εἶναι πάντοτε ἀποδοτικοί»).

² Στο σημείο αυτό οφείλουμε να ευχαριστήσουμε τον μητροπολίτη Μεσσηνίας και Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Αθηνών κ. Χρυσόστομο για την άδεια που έδωσε ώστε να μελετηθεί το ιστορικό αρχείο της Ι.Μ.Μ. και τον δρ. Ιω. Μπουγά για την πολύτιμη βοήθειά του στην αξιοποίησή του.

Η επανάσταση του 1821 δεν αποτέλεσε εξαίρεση του κανόνα που αναφέρθηκε νωρίτερα· μόλις ο τότε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος Ε΄ πληροφορήθηκε για το ξέσπασμα της επανάστασης πρώτα στη Μολδοβλαχία από τον Υψηλάντη και ύστερα στη νότια Ελλάδα, αναγκάστηκε να εκδώσει αφοριστικά έγγραφα εις βάρος των επαναστατημένων Ελλήνων, ελπίζοντας πως με αυτόν τον οδυνηρό για εκείνον τρόπο (ας μην ξεχνούμε ότι ο ίδιος αποτελούσε γέννημα θρέμμα της πελοποννησιακής γης) θα έσωζε από γενική σφαγή τον ελληνισμό των υπόδουλων επαρχιών που βρίσκονταν μακριά από τα κέντρα της επανάστασης³. Η αντίδραση των επικεφαλής των Ελλήνων στους αφορισμούς αυτούς, υπήρξε χαρακτηριστική· ο Αλέξανδρος Υψηλάντης σε επιστολή που έγραψε στις 29 Ιανουαρίου 1821 με οδηγίες προς τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, σημειώνει μεταξύ άλλων: «Ο μὲν Πατριάρχης, βιαζόμενος παρὰ τῆς Πόρτας, σᾶς στέλλει ἀφοριστικά καὶ ἐξάρχους, παρακινώντας σας νὰ ἐνωθῆτε μὲ τὴν Πόρτα· ἐσεῖς ὅμως νὰ τὰ θεωρῆτε ταῦτα ὡς ἄκυρα, καθότι γίνονται μὲ βίαν καὶ δυναστείαν καὶ ἄνευ θελήσεως τοῦ Πατριάρχου»⁴.

Η απείθεια που επέδειξαν οι επαναστατημένοι Έλληνες για μία δεκαετία σχεδόν και η δημιουργία στη συνέχεια ανεξάρτητου ελληνικού κράτους με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου (22 Ιανουαρίου/3 Φεβρουαρίου 1830), οδήγησε σταδιακά στην ψυχική απομάκρυνσή τους από την επιρροή του πατριαρχείου και στη ρήξη των δεσμών ανάμεσα στις δύο πλευρές⁵. Νωρίτερα, τον Φεβρουάριο του 1828, ο τότε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Αγαθάγγελος, είχε αποστείλει επιστολή προς τον Καποδίστρια (κατόπιν εντολής του σουλτάνου), καλώντας τους Έλληνες σε υποταγή. Η διπλωματική, πλην αυστηρή απάντηση του Καποδίστρια,

³ Βλ. Αλ. Δεσποτόπουλος, «Η Ελληνική Επανάσταση και η δημιουργία του Ελληνικού κράτους (1821-1832)», τ. ΙΒ΄, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, εκδ. Εκδοτική Αθηνών, σ. 36, Αθήνα 1975 («Επικρίθηκε ἐν τούτοις ὁ πατριάρχης καὶ ἐπικρίνεται ἀκόμη, ἐπειδὴ ἔστερξε στὸν ἀφορισμὸ καὶ ἔστειλε τίς νουθετικὰς ἐγκυκλίους. Οἱ ἐπικριτὲς ὅμως δὲν ἀναλογίζονται, τί θὰ πάθαινε τὸ Ἔθνος, ἂν ὁ πατριάρχης τηροῦσε ἀρνητικὴ στάση ἀπέναντι στὶς ἀξιώσεις τοῦ σουλτάνου. Συμμορφώθηκε, ἄλλωστε, τότε ὁ πατριάρχης πρὸς τὴ σταθερὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, πού μὲ παρόμοια στάση κατόρθωνε σὲ ἀνάλογες κρίσιμες περιστάσεις νὰ σώζη τὸ Γένος. Ἄλλωστε θὰ ἦταν ἐντελῶς παράλογη καὶ ἀνεύθυνη διαφορετικὴ ἀπόφαση. Ἄν δὲν γινόταν ὁ ἀφορισμὸς, ἦταν σχεδὸν βέβαιο ὅτι θὰ ἐξοντώνονταν ἑκατοντάδες χιλιάδων ὀρθοδόξων χριστιανῶν· ἂν γινόταν, ἦταν ἀπλῶς πιθανὸν νὰ ἐπέλθῃ ἀποθάρρυνση γιὰ τὴν ἐπανάσταση, ἀλλὰ σὲ πολὺ περιορισμένο βαθμὸ. Οἱ Ἕλληνες θὰ κατανοοῦσαν, πίστευε ὁ πατριάρχης, ὅτι ὁ ἀφορισμὸς καὶ οἱ ἐγκύκλιοι ἦταν προϊόντα βίας καὶ ἀνάγκης καὶ ἐπομένως οἱ δυσμενεῖς συνέπειές τους θὰ ἦταν ἀσήμαντες»).

⁴ Στο ίδιο.

⁵ Γκέοργκ Λούντβιχ Μάουρερ, ὁ.π., σ. 318 («Ἀπὸ τίς ἀρχές κι΄ ὅλας τοῦ Ἀγώνα, ἡ Ἐλληνικὴ Ἐκκλησία ἀποτίναξε τὸ ζυγὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τοῦ Πατριάρχου – γιατί κι΄ αὐτός, σὰν δημιουργημὰ τοῦ σουλτάνου, ἐφ΄ ὅσον παρέμενε στῆ θέση του, ἔπρεπε ἀναγκαστικὰ νὰ κρατᾷ τὰ προσχήματα. Στὶς ἐλευθερωμένες περιοχὲς κανένας ἐπίσκοπος, διορισμένος ἀπὸ τὸν Πατριάρχη ἢ ἀπὸ τὴ Σύνοδο, δὲν μποροῦσε πιά νὰ ἀναλάβει τὰ καθήκοντά του, καὶ καμμιά ἐκκλησία ἢ μοναστήρι δὲν ἔστειλε πιά στὸ Πατριαρχεῖο ὄχι μόνο φόρους καὶ εἰσφορές, ἀλλὰ οὔτε καὶ τοὺς τόκους γιὰ τὰ αὐλικὰ χρέη. Οἱ ἐκκλησίες σταμάτησαν νὰ μνημονεύουν τὸν Πατριάρχη, καὶ ἀντικατάστησαν τὸ τυπικὸ μὲ τὸ συνηθισμένο πού χρησιμοποιοῦσαν τὰ τρία ἄλλα Πατριαρχεῖα καὶ οἱ ἀνεξάρτητες ἐκκλησίες: “Μνησθήτω Κύριος πάσης ὀρθοδόξου ἐκκλησίας»).

απέκλειε κάθε περίπτωση συνεργασίας και ουσιαστικά προετοίμαζε το έδαφος για την μελλοντική (και οριστική) ρήξη.

Κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Όθωνα, ο Βαυαρός βασιλιάς και οι συνεργάτες του που είχαν αναλάβει την οργάνωση του ελληνικού κράτους, συνηθισμένοι από την πατρίδα τους στη λογική της απόλυτης υπαγωγής της Εκκλησίας στο Κράτος, δεν μπορούσε να διανοηθεί καν πως η εν Ελλάδι Ορθόδοξη Εκκλησία θα έπρεπε να υπάγεται σε έναν θεσμό της οθωμανικής Πύλης για οποιοδήποτε ζήτημα προέκυπτε σε αυτήν, παρά τις σφοδρές αντιδράσεις που συνάντησε⁶. Δρομολόγησε έτσι την αυτονόμηση και της ελλαδικής Εκκλησίας, υπάγοντάς τη στη δικαιοδοσία του Κράτους⁷. Χαρακτηριστικά, από το πρώτο άρθρο της σχετικής διακήρυξης, σημειώνεται πως «*Η όρθόδοξος Ανατολική Αποστολική Εκκλησία του Βασιλείου τῆς Ελλάδος, ἐν Πνεύματι μὴ ἀναγνωρίζουσα ἄλλην κεφαλήν, παρὰ τὸν Θεμελιωτὴν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως τὸν Κύριον καὶ Σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, κατὰ δὲ τὸ διοικητικὸν μέρος ἔχουσα ἀρχηγὸν τὸν Βασιλέα τῆς Ελλάδος...*»⁸. Το Πατριαρχείο αναγκάστηκε να αποδεχθεί αυτή τη de facto αυτονόμηση και να αποδώσει εν τέλει την αυτοκεφαλία στην Εκκλησία της Ελλάδος στις 29 Ιουνίου του 1850 (Πατριαρχικός και Συνοδικός Τόμος της 29ης Ιουνίου 1850).

Οι συνθήκες που είχαν επικρατήσει καθ' όλο τον 19ο αιώνα, είχαν οδηγήσει τον κλήρο του ελεύθερου βασιλείου σε δεινή θέση, καθώς υφίστατο μεγάλη υποχώρηση τόσο οικονομικά (πλήρης ανέχεια κλήρου και λαού), όσο και μορφωτικά (η εκπαίδευση –και κυρίως η εκκλησιαστική εκπαίδευση– βρισκόταν σε εμβρυώδη κατάσταση), διοικητικά (υπήρχαν επισκοπές χωρίς τους επισκόπους τους για πολλά χρόνια) και πνευματικά (απουσία

⁶ Βλ. Αμβρ. Φραντζής, *Ἐπιτομή τῆς Ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος*, τ. Γ', Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς τυπογραφίας Κ. Ράλλη, 1841 (φωτοτυπική ἀνατύπωση 1975, ἐκδ. Β.Ν. Γρηγοριάδη), σσ. 178-180 («*Ἡ δὲ Ἀντιβασιλεία μηδὲν ἔχουσα γνῶσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν τῆς Ἑλλάδος πραγμάτων, ἐνδοῦσα ἀπερισκέπτως ὅλως δι' ὅλου εἰς τὰς προτάσεις τῶν ρηθέντων αὐτῶν, καὶ ἄλλων τὴν ἀδυναμίαν τῆς κολακευόντων τοιούτων ὑποκειμένων, λαβοῦσα δὲ καὶ τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ἀπεφάσισε καὶ τὴν κατάργησιν τῶν τῶσων μοναστηρίων, διατάξασα ὥστε ἢ μὲν κινητὴ αὐτῶν περιουσία νὰ πωληθῇ ἐπὶ δημοπρασίας, τὰ δὲ ἀκίνητα κτήματα ἄλλα μὲν νὰ πωληθῶσιν, ἄλλα δὲ νὰ ἐνοικιασθῶσιν πολυετῶς εἰς τὸν τυχόντα, τὰ δὲ ἐξ αὐτῶν συναχθησόμενα χρήματα, ἢ εἰσοδήματα, νὰ κατατεθῶσιν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον, ἐν ᾧ ὡφειλον τὰ μέλη αὐτῆς νὰ σκεφθῶσιν ἐμβριθέστερον περὶ τῆς καλῆς διευθετήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, καὶ οὕτω νὰ θέσωσιν εἰς ἐνέργειαν τὰ ἀφορῶντα τὴν λατρείαν τῶν νέων ὑπηκόων Ἑλλήνων, ἀλλ' ὄχι ποτὲ ν' ἀδικήσωσι καὶ τὸν ἑαυτῶν, καὶ τὸν βασιλέα, πεισθέντα μόνον εἰς τὰ ὁποῖα τοῖς ἔκαμον παράστασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως οἱ προσκολληθέντες αὐτοῖς ἰδιοτελεῖς, οἵτινες ἔθεντο ὑπ' ὄψιν αὐτῶν ὅτι ὁ κλήρος τῆς Ἑλλάδος εἶναι ταραχοποιός, ὅτι ὡς ἐκ τῆς ἀμαθείας τοῦ λαοῦ χαίρει ὑπόληψιν, ἄλλως δὲ ὅτι δὲν εἶναι ἄξιος ὑπόληψεως, ὅτι ἔχων πολλὰ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν δικαιώματα, χρηματικὰς καὶ στρατιωτικὰς θυσίας, δὲν θέλει παύσει τοῦ νὰ κάμη καὶ καθ' ἡμέραν παντοίων εἰδῶν ἀπαιτήσεις, κτλ. ὥστε ἐπὶ τούτοις διωργανίσθησαν τὰ πάντα κατὰ τὴν ἀρέσκειαν καὶ τὸν σκοπὸν των, σύμφωνα μὲ τὰς στιγμὰς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης»).*

⁷ Βλ. ΦΕΚ 23/1-8-1833 («*Διακήρυξις περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας*»).

⁸ Στο ίδιο.

πνευματικής καθοδήγησης από τους επισκόπους). Την κατάσταση αυτή περιγράφει με γλαφυρό τρόπο (αλλά και με μια δόση υπερβολής) ο Γκέοργκ Λούντβιχ Μάουρερ, μέλος της τριμελούς Αντιβασιλείας (1833-1835) ο οποίος είχε αναλάβει μεταξύ άλλων και τα εκκλησιαστικά ζητήματα: «...ὁ ἑλληνικὸς Κληρὸς εἶχε γίνεи πραγματικὰ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο, δὲν εἶχε ὅμως τώρα κανέναν ἀρχηγό. Γι' αὐτό, εἶχε χαθεῖ κάθε ἐκκλησιαστικὴ πειθαρχία, ὄχι μόνο στὸ διάστημα τοῦ ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ ἀργότερα ὅταν ἄρχισε ἀνάμεσα στοὺς Ἑλληνας ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Πολλὲς ἐπισκοπὲς παρέμεναν ἀκέφαλες, ἀλλὰ δὲν δέχονταν καὶ κανέναν ἐπίσκοπο ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη. Οἱ μοναχοὶ εἶχαν ξεφύγει ἀπ' τὰ μοναστήρια τους, καὶ παρὰ τὴν ὑπόσχεσή τους νὰ σεβαστοῦν τοὺς κανόνες τοῦ τάγματός τους, τριγύριζαν μέσα στὴ χώρα. Σ' αὐτοὺς πρέπει νὰ προσθέσουμε κί ἕνα πλῆθος ἀπὸ ἐπισκόπους καὶ λογιῶν - λογιῶν καλογέρους ποὺ εἶχαν καταφύγει στὴν Ἑλλάδα, καὶ ζοῦσαν ὅλοι τους σὲ θάρος τοῦ φτωχοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ ἀγραμματοσύνη τοῦ κλήρου ἦταν τώρα ἀκόμα πιὸ μεγάλη, γιατί σ' ὅλα τὰ χρόνια τοῦ Ἀγῶνα δὲν μποροῦσε φυσικὰ νὰ γίνεи λόγος γιὰ σχολεῖα καὶ γιὰ μάθηση. Ἀλλὰ καὶ ἡ πατροπαράδοτη συνήθεια νὰ ρυθμίζουν οἱ Ἐπίσκοποι ὅλες τὶς διαφορὲς τῶν πολιτῶν, εἶχε γίνеи τώρα γι' αὐτοὺς μέσῳ ἐκβιασμοῦ καὶ ἀπαιτοῦσαν ὑπέρογκα ποσὰ [...]. Ἐπρεπε ἐπὶ τέλους νὰ μπεῖ ἕνα τέρμα σ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἀνώμαλη κατάσταση»⁹.

Γ. Περιγραφή της υπόθεσης του ιερέα Δημήτριου Στασινού

Στις 28 Δεκεμβρίου του 1898, μία έγγραφη αναφορά (έγγραφο αρ. 1¹⁰) άρχισε να διακινείται μεταξύ των κατοίκων του χωριού Σίτσοβα (σημ. Αλαγονίας), έδρας του τότε Δήμου Αλαγωνίας¹¹. Οι υπογράφοντες (35 συνολικά), ζητούσαν από την (Αρχι)Επισκοπική Επιτροπή¹², η οποία αποτελούνταν από τους κληρικούς Θεοδόσιο Σπυρόπουλο

⁹ Στο ίδιο, σσ. 321-322.

¹⁰ Στη μεταγραφή των εγγράφων που παρατίθενται ακολούθως, έχει διατηρηθεί το αρχικό κείμενο, εκτός από ορισμένα σημεία που θα μπορούσαν να δυσκολέψουν τον αναγνώστη.

¹¹ Ο Δήμος Αλαγωνίας ιδρύθηκε με ΒΔ του 1835 (ΓΑΚ / Αρχείο Υπ. Εσ. Όθωνος / Φ. 95/23512). Ήταν β' τάξεως, με πληθυσμό 2.442 κατοίκους και έδρα τη Σίτσοβα (σημ. Αλαγονία). Κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του, η έδρα του μεταφερόταν κατά διαστήματα πότε στη Σίτσοβα και πότε στη γειτονική Τσερνίτσα (σημ. Αρτεμισία). Από το 1879 και μέχρι την κατάργησή του το 1912, έδρα του Δήμου ήταν η Σίτσοβα (βλ. ΒΔ 4/1/1879).

¹² Οι Επισκοπικές Επιτροπές διοριζόνταν από την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος ύστερα από την εκδημία του οικείου ιεράρχη. Κύρια αποστολή τους ήταν η καταγραφή αρχικά των περιουσιακών στοιχείων του εκλιπόντος και στη συνέχεια η διαχείριση των τρεχόντων ζητημάτων της χρεώουσας εκκλησιαστικής περιφέρειας, καθώς οι εκλογές νέων ιεραρχών συνήθως καθυστερούσαν ακόμη και για χρόνια (για παράδειγμα, μετά τον θάνατο του τότε Αρχιεπισκόπου Μεσσηνίας Πανάρετου Κωνσταντινίδη στις 28/1/1897, η Επισκοπική Επιτροπή ανέλαβε καθήκοντα ως την εκλογή του νέου επισκόπου Μελέτιου Σακελλαρόπουλου στις 9/7/1904). Περισσότερες πληροφορίες για τις

(«Οικονόμος»), Περικλή Στασινόπουλο («Χαρτοφύλαξ») και Γεώργιο Βέλμαχο («Ιερομνήμων»)¹³, να θέσει σε αργία τον υπερενηκοντούτη ιερέα της ενορίας¹⁴ τους Δημήτριο Στασινόπουλο (σε όλα τα υπόλοιπα έγγραφα αναφέρεται ως Στασινός). Ο λόγος που επικαλούνταν, ήταν η ήδη επιβαρυσμένη λόγω γήρατος ηλικία του, η οποία δεν του επέτρεπε να τελεί με επιτυχία τα ιερατικά του καθήκοντα. Κυρίως επέμεναν να εστιάζουν την κριτική τους στην τρομώδη και σπασμωδική κίνηση των χεριών και του σώματός του συνολικά, τα οποία τον καθιστούσαν λίαν επικίνδυνο κατά τη θεία Κοινωνία των πιστών. Υπόσχονταν δε να αναλάβουν και τη χορήγηση της σχετικής αποζημίωσης προς τον υπερήλικα ιερέα.

Η αναφορά αυτή έφτασε στα χέρια του Β. Παρέδρου της Σίτσοβας Γ. Βασιλάκη στις 25 Ιανουαρίου 1899, ο οποίος και βεβαίωσε το γνήσιο της υπογραφής τους.

Το έγγραφο εστάλη στην (Αρχι)Επισκοπική Επιτροπή και στον Νομάρχη Μεσσηνίας και ο δεύτερος έδωσε εντολή για ιατρική πραγματογνωμοσύνη σε επιτροπή αποτελούμενη από κάποιους ειδικούς. Η εντολή αυτή –η οποία δεν σώζεται– κοινοποιήθηκε στον ιατρό Γ.Α. Βασιλάκη από τη Σίτσοβα στις 13 Μαΐου 1899 (ο Βασιλάκης είναι το μόνο μέλος της επιτροπής που γνωρίζουμε). Αυτός, αφού εξέτασε τον ιερέα Δημήτριο Στασινό λίγες ημέρες αργότερα (στις 19 Μαΐου), εξέδωσε ιατρική γνωμάτευση (έγγραφο αρ. 2), στην οποία σημείωνε πως βρήκε τον υπερήλικα ιερέα με ακμαίες τις διανοητικές και σωματικές του δυνάμεις, εκτός από κάποιες ελαφρές σπασμωδικές κινήσεις των άνω άκρων, οι οποίες όμως έκρινε πως δεν επηρέαζαν την ικανότητά του να ιεουργεί. Συνιστούσε βέβαια στον ιερέα να συλλειτουργεί με τον συνεφημέριό του, υποδεικνύοντας ταυτόχρονα την παύση των παθών ανάμεσα στους δύο κληρικούς, που δημιουργούσαν μεταξύ τους σειρά αντεγκλήσεων.

Τη γνωμάτευση παρέλαβε και υπέγραψε ο Ειρηνοδίκης Αλαγονίας Π. Γεννατάς (πιθανότατα μέλος κι αυτός της επιτροπής που είχε διορίσει ο Νομάρχης Μεσσηνίας), ο οποίος την ίδια ημέρα την απέστειλε στον Νομάρχη Μεσσηνίας. Εκείνος με τη σειρά του τη διαβίβασε στις 22 Μαΐου στην Επισκοπική Επιτροπή Μεσσηνίας για τα περαιτέρω (έγγραφο αρ. 3).

Η υπόθεση ωστόσο, δεν έλαβε τέλος με τη λήψη της ιατρικής γνωμάτευσης από πλευράς Επισκοπικής Επιτροπής· μόλις η κίνηση για να τεθεί σε αργία ο ιερέας Δημήτριος Στασινός έγινε γνωστή στο χωριό, ξεκίνησε μια αντίστροφη συλλογή υπογραφών όσων ενοριτών υποστήριζαν τον εν λόγω ιερέα. Έτσι, στις 22 Μαΐου, την ημέρα δηλαδή που διαβιβάστηκε η

επισκοπικές επιτροπές και τη λειτουργία τους, βλ. Β. Άτεση, «Η Έπισκοπική Έπιτροπή Σκύρου (1837-1841)», *Θεολογία* 20 (1949), σσ. 204-219.

¹³ Στο ιστορικό αρχείο της Ι. Μ. Μεσσηνίας, αυτά τα μέλη της Επιτροπής αναφέρονται σε έγγραφο της 20ης Ιανουαρίου 1899.

¹⁴ Πρόκειται για την ενορία Προφήτου Ηλία και Αγίου Δημητρίου, της συνοικίας Επάνω Μαχαλά της Σίτσοβας (σημ. Αλαγονίας).

ιατρική γνωμάτευση από τον Νομάρχη στην Επισκοπική Επιτροπή, απεστάλη νέα αναφορά από κατοίκους της Σίτσοβας, αυτή φορά με περιεχόμενο υποστηρικτικό για τον γηραιό κληρικό (έγγραφο αρ. 4). Σε αυτή την αναφορά, η οποία υπογράφεται από 22 ενορίτες, λαμβάνουμε πολλές και ενδιαφέρουσες πληροφορίες, τις οποίες δεν μας παρείχε η αρχική αναφορά. Συγκεκριμένα, μαθαίνουμε για τον Στασινό ότι εφημέρευε επί σαράντα περίπου χρόνια στην ενορία τους, κατέχοντας μάλιστα το οφφίκιο του «οικονόμου», γεγονός που καταδεικνύει πως επρόκειτο για σχετικά μορφωμένο (για τα δεδομένα της εποχής) ιερέα, και πως οι κατήγοροί του είχαν προσθέσει δέκα χρόνια επιπλέον στην ηλικία του, με προφανή σκοπό να τον παρουσιάσουν ως εντελώς ακατάλληλο. Μια επιπλέον πληροφορία την οποία αντλούμε από την ίδια αναφορά, είναι η παρουσία επί δεκαετία περίπου στον ναό του συνεφημερίου του, ιερομονάχου Γενναδίου Γεωργαντά, τον οποίο οι υπογράφοντες κατηγορούν ως υποκινητή της αρχικής αναφοράς, με ποταπά (οικονομικά) κίνητρα. Το έγγραφο, αφού καλεί την Επισκοπική Επιτροπή να μη λάβει υπόψη της τις ενστάσεις των ενοριτών που επιθυμούν την απομάκρυνση του Στασινού από τα ιερατικά καθήκοντά του, πιστοποιεί πως αντίθετα τα επιτελεί με αξιοπρέπεια και θρησκευτική ευλάβεια και εκτιμά πως οποιαδήποτε αντίθετη σκέψη να πεταχθεί στον δρόμο ένας τόσο σεβάσμιος ιερέας, αντίκειται και της ηθικής και των κανόνων της Εκκλησίας.

Το κείμενο αυτό είναι αριστοτεχνικά γραμμένο, με σαφή στόχευση και σκοπό, γεγονός που μας οδηγεί στο εύλογο συμπέρασμα πως ο εμπνευστής του θα πρέπει να ήταν κάποιος ειδικός στον λόγο και την επιχειρηματολογία (δικηγόρος;) ο οποίος ενδεχομένως συνέταξε το κείμενο που στη συνέχεια υπέγραψαν οι ενορίτες που στέκονταν στο πλευρό του υπερήλικα ιερέα.

Δεν γνωρίζουμε την κατάληξη αυτής της ενδιαφέρουσας διένεξης, ωστόσο μπορούμε βάσιμα να υποθέσουμε πως η Επισκοπική Επιτροπή θα έλαβε περισσότερο υπόψη της την ιατρική γνωμάτευση, απορρίπτοντας εν τέλει το αίτημα να τεθεί σε αργία ο ιερέας Δημήτριος Στασινός. Έτσι, ο έτερος συνεφημέριος, αν (όπως όλα δείχνουν) είχε ανάμιξη στο περιστατικό αυτό, θα έπρεπε να ασκηθεί περισσότερο στην αρετή της υπομονής, ελπίζοντας μόνο στην εις Κύριον εκδημία του Στασινού για να αναλάβει εξολοκλήρου τη διαποίμανση των διχασμένων ενοριτών του και των τυχερών που προέρχονταν απ' αυτούς.

Αναφορά κατοίκων της Σίτσοβας εναντίον του ιερέα Δημήτριου Στασινού

28 Δεκεμβρίου 1898

Περίληψη: Ενορίτες των Ι. Ν. Προφήτου Ηλία και Αγίου Δημητρίου Σίτσοβας αναφέρουν στην εκκλησιαστική αρχή τον ιερέα Δημήτριο Στασινό ότι εξαιτίας του προχωρημένου της ηλικίας του αδυνατεί να εκπληρώσει τα ιερατικά του καθήκοντα.

Προέλευση: Αρχείο Ιεράς Μητροπόλεως Μεσσηνίας.

Περιγραφή: Χαρτί (κόλλα αναφοράς) δύο φύλλων, διαστάσεων 0,20 X 0,30, υποκίτρινο. Μελάνι μπλε, αχνό. Κατάσταση διατηρήσεως πολύ καλή. Το έγγραφο είναι χωρισμένο σε δύο στήλες· στην αριστερή στήλη σημειώνεται στο επάνω τμήμα μετά το χαρτόσημο τάξεως 50 λεπτών, ο τόπος και η ημερομηνία συγγραφής: «*Ἐν Σιτσόβῃ τῇ 28 Δ(επτεμ)βρίου 1898*». Στη δεξιά στήλη σημειώνεται ο παραλήπτης: «*Πρός τήν Ἀρχιεπισκοπικὴν Ἐπιτροπὴν Μεσσηνίας*». Στο τέλος, ο Β. Πάρεδρος Σίτσοβας βεβαιώνει το γνήσιο της υπογραφής των κατοίκων («*Βεβαιώνεται τό γνήσιον τῆς ὑπογραφῆς τῶν ανω ὑπογραφομένων. Ἐν Σιτσόβῃ τήν 25 Ἰανουαρίου 1899. ο Β. Πάρεδρος Γ. Βασιλάκης*»).

Γραφείας: Κάτοικοι της συνοικίας Ἄνω Μαχαλά Σίτσοβας.

Σημειώματα: –

Ἐκδοση: Το έγγραφο είναι ανέκδοτο.

Κείμενο:

Οἱ ὑποφαινόμενοι ἐν- |² ορῖται «Προφήτου Ἡλία |³ καὶ Αγίου Δημητρίου»

|⁴ τῆς συνοικίας ἐπάνω Μαχαλᾶ τῆς |⁵ Σιτσόβης, εὐσεβάστως ἀναφέρο- |⁶ μεν αὐτῇ, ὅτι ὁ ἕτερος τῶν ἐφη- |⁷ μερίων μας Δημήτριος Στα- |⁸ σινόπουλος Ἱερεὺς, ὡς ἐκ τῆς |⁹ λίαν προβεηκυῖας ἡλικίας |¹⁰ του ὑπερβαινούσης το ἐνενη- |¹¹ κοστόν ἔτος καὶ τῆς τρομώδους |¹² και σπασμωδικῆς κινήσεως τῶν |¹³ τε χειρῶν καὶ ὄλου τοῦ σώμα- |¹⁴ τος ἔνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ |¹⁵ ἐξασθενήσεως, μικροῦ δεῖν |¹⁶ νά μένη πλειστάκις προξενῶν |¹⁷ ἀνεπανορθώτου βλάβης στα |¹⁸ τε τό κοινόν καὶ εἰς ἑαυτόν, |¹⁹ καθόσον καὶ τὰ Ἱερά σκεύη ἐ- |²⁰ κινδύνευσε νά καταρρίψη |²¹ τῶν χειρῶν καὶ αὐτό τό ἅγιον |²² Ποτήριον κατὰ τήν ὥραν |²³ τῆς Μεταλήψεως. Διά ταῦτα |²⁴ παρακαλοῦμεν τήν Σεβ. |²⁵ Ἐπιτροπὴν ὅπως θέσῃ τοῦτον |²⁶ ἐν ἀργίᾳ, προσφερόμενοι νά χο- |²⁷ ρηγοῦμεν αὐτῷ τήν δέουσαν |²⁸ ἀποζημίωσιν.

|²⁹ Ὑποσημειούμεθα εὐσεβάστως

|³⁰ Οἱ ἐνορῖται

|³¹ Παν. Ν. Παπαναστάσης

|³² Δημ. Μπογιαντζῆς

- |³³ *Ίω. Θεοδορακοπουλος*
- |³⁴ *Ίω. Παπαβασιλόπουλος*
- |³⁵ *Σωτήρ. Καροῦνος*
- |³⁶ *Δ[...]*λης Καροῦνος
- |³⁷ *Ἄντώνιος Ροβολῆς*
- |³⁸ *Διμιτρηος ροβολης*
- |³⁹ *Παναγιώτης Δ. Καροῦνος*
- |⁴⁰ *Γεώργιος Κυργιάκος*
- |⁴¹ *Παναγιώτης Κ. Μαυρίκης*
- |⁴² *Ἰωάννης Δ. μουδούρης*
- |⁴³ *Ἰωάννης Σ. Παπακαλός*
- |⁴⁴ *Παναγιώτα χῆρα Γ. Παπαναστάση*
- |⁴⁵ *Γεώργιος Ίω. Παπαβασιλόπουλος*
- |⁴⁶ *Γεώργιος Ίω. Παπαβασιλόπουλος*
- |⁴⁷ *Γεώργιος Γ. Λιακάκης*
- |⁴⁸ *Ν. Γ. Οἰκονομάκης*
- |⁴⁹ *Π. Γ. Σταθόπουλος*
- |⁵⁰ *Κωνσταντῖνος Π. Καροῦνος*
- |⁵¹ *[υπογραφή]*
- |⁵² *Δ. Π. Οἰκονομάκης*
- |⁵³ *Π. Σ. Κουντούρης*
- |⁵⁴ *Γρηγ. Σωτηρ. Καροῦνος*
- |⁵⁵ *Ἀρηστήδενα χίρα Παπακαλοῦ*
- |⁵⁶ *Ἰωάννης Κηρα[...]*νης
- |⁵⁷ *Τ. Σταθόπουλος*
- |⁵⁸ *Ἀριστείδενα Π. Σαλουφα[...]*α
- |⁵⁹ *Κον. Π. Παπαβασιλόπουλος*
- |⁶⁰ *Πολ. Ν. Παπαβασιλόπουλος*
- |⁶¹ *Νικόλαος Ἄντων. [...]*
- |⁶² *Π. Αῦ. Παναγόπουλος*
- |⁶³ *Δ. Ι. Γεοργαντόπουλος*
- |⁶⁴ *Σπύρος Δ. μουντούρι*
- |⁶⁵ *Παναγιότης [...]*χερας

Σχόλια:

1 (στ. 1-3) «Οἱ ὑποφαινόμενοι ἐνορῶται “Προφήτου Ἡλῖα καὶ Ἁγίου Δημητρίου”». – Οι δύο ναοὶ σώζονται μέχρι και σήμερα και βρίσκονται στη συνοικία την οποία αναφέρει το έγγραφο.

2 (στ. 4-5) «τῆς συνοικίας ἐπάνω Μαχαλᾶ τῆς Σιτσόβης». – Σήμερα ο οικισμός αυτός ονομάζεται *Επάνω Μεριά*.

3 (στ. 5) «Σιτσόβης». – Η *Σίτσοβα* βρίσκεται στον ΒΔ Ταΰγετο, ανάμεσα στη Μεσσηνία και τη Λακωνία. Η ευρύτερη περιοχή στην αρχαιότητα ονομαζόταν *Δενθαλιάτις* και αποτέλεσε το «μήλον της έριδος» Μεσσηνίων και Σπαρτιατῶν κατά τον Α΄ Μεσσηνιακό πόλεμο (735-715 π.Χ.). Στα βυζαντινά χρόνια η περιοχή κατοικήθηκε από Μηλιγγούς Σλάβους (εξ ου και η σλαβικής προέλευσης ονομασία *Σίτσοβα*), ενώ κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας τα έξι χωριά της περιοχής αποκαλούνταν *Πισινά*, επειδή υπάγονταν διοικητικά στον Μυστρά, ευρισκόμενα «όπισθεν» του. Την ίδια περίοδο η *Σίτσοβα* αποτέλεσε σημαντικό πνευματικό κέντρο της περιοχής, καθώς από το συγκεκριμένο χωριό προήλθε μεταξύ άλλων ιεραρχών της Εκκλησίας, ο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Προκόπιος Πελεκάσης (1785-1789). Οι *Πισινοχωρίτες* συμμετείχαν ενεργά στην επανάσταση του 1821, με επιφανέστερο εκπρόσωπό τους τον οπλαρχηγό Νικήτα Σταματελόπουλο ή Νικηταρά «Τουρκοφάγο». Μετά τη δημιουργία του ελληνικού κράτους το 1830, η περιοχή μετονομάστηκε σε *Αλαγονία*, ενώ τα χωριά της διατήρησαν τις σλαβικής προέλευσης ονομασίες τους ως το 1927, οπότε με Βασιλικό Διάταγμα (ΦΕΚ Α΄ 306/22-12-1927) η *Σίτσοβα* μετονομάστηκε ανεπιτυχώς σε *Αλαγονία*, καθώς δημιούργησε σύγχυση ανάμεσα στο συγκεκριμένο χωριό και την ευρύτερη περιοχή. Οι κάτοικοι της *Αλαγονίας* (περιοχής) αποκαλούνται και *Κουτσαβίτες*, λόγω της γειννίας στην πόλη της Καλαμάτας δύο αλαγονιακών χωριῶν με την ίδια ονομασία (*Κουτσαβά Λαδά* και *Κουτσαβά Καρβέλι*)¹⁵.

4 (στ. 6-8) «ὁ ἕτερος τῶν ἐφημερίων μας Δημήτριος Στασινόπουλος Ἱερέυς». – Στα υπόλοιπα έγγραφα που αφορούν την υπόθεση, ο ιερέας αποκαλείται Στασινός, ονομασία η οποία απαντάται ως τις μέρες μας στη Σίτσοβα (σημ. Αλαγονία), με επιφανέστερο εκπρόσωπό της τον Αντώνιο Στασινό, Πρόεδρο του Αρείου Πάγου κατά τα έτη 1985-1989.

5 (στ. 10-11) «ὑπερβαινούσης το ἐνενηκοστὸν ἔτος». – Σύμφωνα με την ιατρική γνωμάτευση, ο ιερέας Δημήτριος Στασινός ήταν γύρω στα 80.

6 (στ. 12-15) «καὶ τῆς τρομώδους καὶ σπασμωδικῆς κινήσεως τῶν τε χειρῶν καὶ ὄλου τοῦ σώματος ἔνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἐξασθενήσεως». – Η πάθηση από την οποία φέρεται στο έγγραφο να έπασχε ο ηλικιωμένος ιερέας, ήταν κομβικής σημασίας για το αν ήταν ικανός ή όχι να εκπληροί τα ιερατικά του καθήκοντα, καθώς αν ίσχυε, υπήρχε ο κίνδυνος να χυθεί από το Ιερό Ποτήριο «το σώμα και το αίμα του Ιησού Χριστού» κατά τη Θεία Κοινωνία. Το γεγονός υπογραμμίζει και στη συνέχεια το έγγραφο

¹⁵ Για περισσότερες πληροφορίες για τη Σίτσοβα και την περιοχή της Αλαγονίας βλ. Αντ. Μασουρίδης, *Αλαγονιακά*, Ἀθήναι 1936· Αγησ. Καλαμαράς, *Αλαγονία και Αλαγόνοι*, τ. 1 & 2, εκδ. Συλλόγου Αλαγονίων Καλαμάτας, Καλαμάτα 2001· Μ. Αθανασόπουλος, *Δενθαλιάτις-Μεγ. Αναστάσοβα-Νέδουσα, τρία ονόματα*, ένας τόπος, Καλαμάτα 2018· Ηλ. Λάζαρος, *Όπισθεν του Μυστρά*, τ. 1-3, Καλαμάτα 2018-2022.

(«καθόσον καὶ τὰ Ἱερά σκεύη ἐκινδύνευσε νά καταρρίψη τῶν χειρῶν καὶ αὐτό τό ἅγιον Ποτήριον κατὰ τήν ὥραν τῆς Μεταλήψεως»).

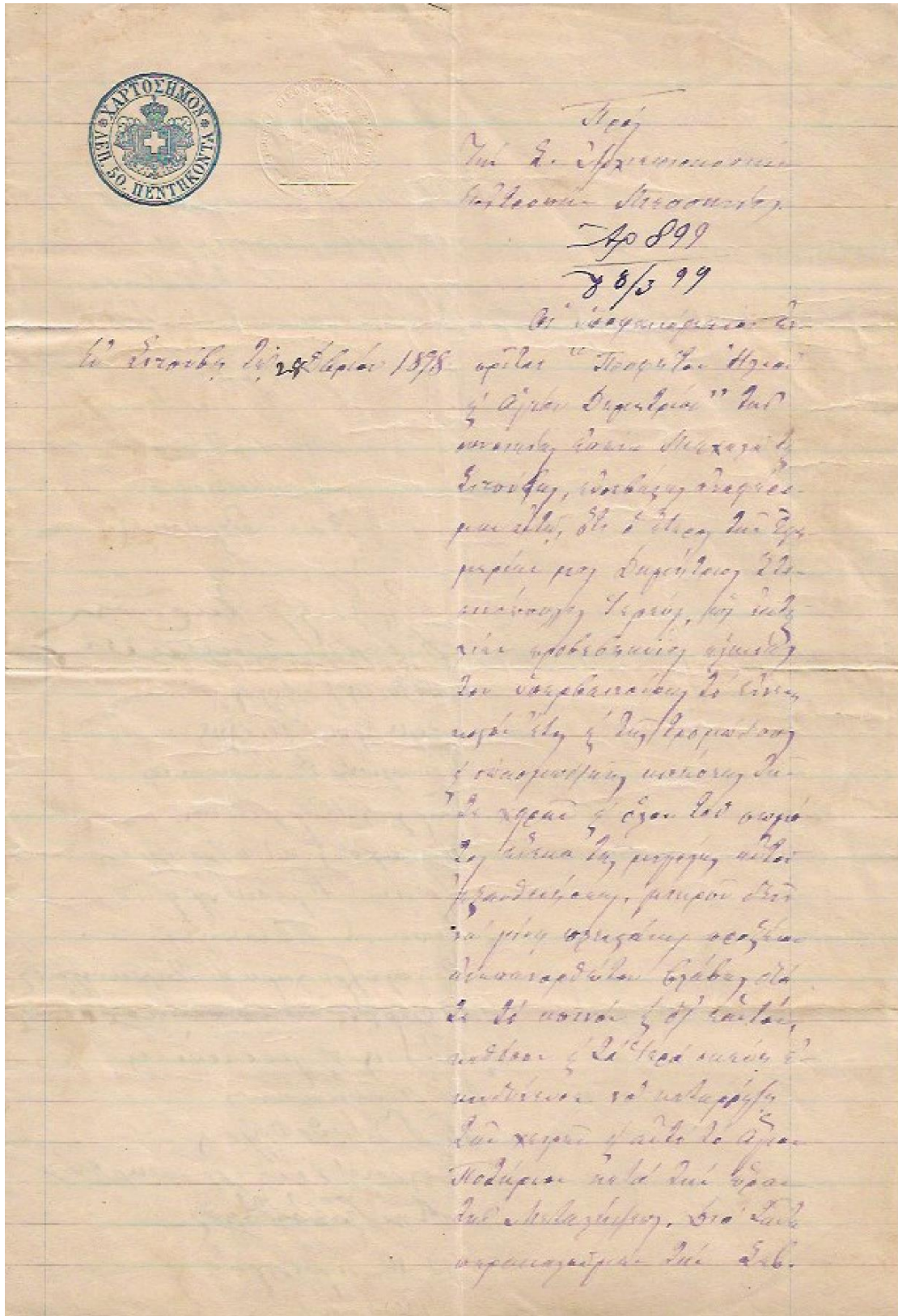
7 (στ. 24-28) «παρακαλοῦμεν τήν Σεβ. Ἐπιτροπήν ὅπως θέσῃ τοῦτον ἐν ἀργία, προσφερόμενοι νά χορηγοῦμεν αὐτῷ τήν δέουσαν ἀποζημίωσιν». – Η λύση που προτείνουν οι ενορίτες του ηλικιωμένου ιερέα, είναι η αργία για τον ίδιο (επομένως απαγόρευση τέλεσης της θείας Λειτουργίας και των άλλων εκκλησιαστικών τελετών και μυστηρίων), με ταυτόχρονη όμως οικονομική ενίσχυσή του. Δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι στην Ελλάδα μόλις το 1945 με τον Αναγκαστικό Νόμο 536/1945 (ΦΕΚ Α' 226/1945) απαγορεύτηκε η πληρωμή των κληρικών σε είδος από τους ενορίτες και προβλέφθηκε η λειτουργία ειδικού λογαριασμού γι' αυτόν τον σκοπό¹⁶ και αρκετά χρόνια αργότερα, το 1968 (Α.Ν. 469/1968¹⁷), οι κληρικοί εξομοιώθηκαν μισθολογικά με τους δημοσίους υπαλλήλους. Επομένως η εξασφάλιση κάποιας μορφής επιδόματος από τους ενορίτες προς τον γέροντα κληρικό, αποτελούσε ὄρο εκ των ων ουκ άνευ για την επιβίωσή του.

8 (στ. 48 & 62) «Ν. Γ. Οἰκονομάκης & Π. Αθ. Παναγόπουλος». – Σύμφωνα με δημοσίευμα της ηλεκτρονικής σελίδας alagonia.gr, στη Σίτσοβα υπήρχαν πολλοί ναοί, οι οποίοι κτίζονταν από συγκεκριμένες οικογένειες του χωριού και καθίσταντο ταυτόχρονα οικογενειακοί ναοί. Ως τέτοιοι καταγράφονται ο Άγιος Δημήτριος και ο Προφήτης Ηλίας («*Η οικογένεια Οικονομάκη είχε τον Άγιο Δημήτριο και η οικογένεια Παναγοπούλου τον Προφήτη Ηλία*»¹⁸).

¹⁶ Σύμφωνα με εγκύκλιο του Υπ. Οικονομικών (95/17-9-1945) «...1800 καὶ πλέον ἱερεῖς ἐμισθοδοτοῦντο εἰς εἶδος ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν ἐνοριτῶν. Ἡ δυνάμει τοῦ παλαιοτάτου τούτου ἐθίμου ὑφισταμένη κατάστασις καταργεῖται [...] τερματιζομένης οὕτω μιᾶς παραδόσεως μὴ ἀπεχούσης κατὰ πολὺ τῆς ἐπαιτείας».

¹⁷ ΦΕΚ Α' 162/1968.

¹⁸ Βλ. ἄρθρο με τίτλο: «Παλαιές οικογένειες και εκκλησίες της Αλαγονίας» στην προαναφερόμενη ιστοσελίδα.

Handwritten text in Armenian script, likely a list or document, written on aged, yellowed paper. The text is arranged in several lines, with some lines starting with a bullet point. The handwriting is cursive and somewhat faded. There are faint circular stamps or seals at the top of the page, partially obscured by the text.

Handwritten text in Armenian script, likely a list or document, written on aged, yellowed paper. The text is arranged in several lines, with some lines starting with a bullet point. The handwriting is cursive and somewhat faded. There are faint circular stamps or seals at the top of the page, partially obscured by the text.

Γραφ. Ευδ. Καραβίτης
Αθήνα 18ης Σεπτεμβρίου 1929
Αδελφ. Καραβίτης
Αθήνα 18ης Σεπτεμβρίου
Το βιβλίο
Αρμενική Νομογραφία
Εκδόσεις Καραβίτης
Νέοι, Αθήνα 1929
Π. Α. Καραβίτης
Δ. Ι. Καραβίτης
Ε. Καραβίτης
Παραγωγή 1929
Βιβλίο 1ο μέρος 1929
Βιβλίο 2ο μέρος 1929
Εκδόσεις Καραβίτης 1929
Αθήνα

Ιατρική γνωμάτευση για τον ιερέα Δημήτριο Στασινό

19 Μαΐου 1899

Περίληψη: Ο ιατρός Γ. Βασιλάκης γνωματεύει σχετικά με την ικανότητα του ιερέα Δημήτριου Στασινού να ασκεί τα εκκλησιαστικά καθήκοντά του.

Προέλευση: Αρχείο Ιεράς Μητροπόλεως Μεσσηνίας.

Περιγραφή: Χαρτί δύο φύλλων, διαστάσεων 0,20 X 0,30, υποκίτρινο. Μελάνι μπλε. Κατάσταση διατηρήσεως πολύ καλή. Στο τέλος και με διαφορετική γραφή, βεβαιώνεται από τον Ειρηνοδίκη Αλαγονίας η γνησιότητα του εγγράφου («Βεβαιούται η αύθημερόν έγχειρισις τῆς παρούσης ὑπό τοῦ ἱατροῦ Γεωργ. Α. Βασιλάκη. Σίτσοβα 19 Μαΐου 1899. Ὁ ἐγχειρίσας Γ.Α. Βασιλάκης, Ὁ Εἰρηνοδίκης Ἀλαγονίας Π. Γεννατᾶς, Ὁ Γραμματεὺς [...].»).
Γραφέας: Ιατρός Γ. Α. Βασιλάκης.

Σημειώματα: –

Έκδοση: Το έγγραφο είναι ανέκδοτο.

Κείμενο:

Συνεπεία τῆς ὑπ' ἀριθ. 1605 ἐγ- |² γράφου παραγγελίας τοῦ κ. Νομάρχου |³ Μεσσηνίας, κοινοποιηθείσης ἡμῖν κα- |⁴ τὰ τὴν 13 Μαΐου μηνός τρέχοντος, δι' ἧς |⁵ διοριζόμεθα μέλος ἐπιτροπῆς προς |⁶ ἐξέτασιν τοῦ ἱερέως Δημ. Στα- |⁷ σινοῦ, ἐπισκεφθέντες τοῦτον ἀπο- |⁸ φαινόμεθα ὅτι |⁹ ὁ Δημήτριος Στασινός Ἱερεὺς |¹⁰ περὶ τὰ 80 ἔτη μεγ[...]. ἔχων ἀκ- |¹¹ μαίας τὰς [...] διανοητικὰς καὶ σωματι- |¹² κάς δυνάμεις του, πλήν ἐλαφρῶν |¹³ σπασμωδικῶν κινήσεων τῶν ἄνω ἄ- |¹⁴ κρων οὐδεμίαν ἀνικανότητα ἐπιφε- |¹⁵ ρουσῶν, εἶναι εἰς κατάστασιν καὶ μό- |¹⁶ νος νά ἱερουργῆ ἄνευ διακοπῆς τῆς |¹⁷ θείας μυσταγωγίας. |¹⁸ Καλόν ὅμως εἶναι νά διαταχθῆ |¹⁹ καὶ ὁ ἕτερος ἱερεὺς τῶν αὐτῶν ἐκκλησιῶν |²⁰ ὅπως συνιερουργῆ καὶ λείψωσι |²¹ αἱ μεταξύ των διαφοραὶ αἱ προκαλοῦσαι |²² τὰς μεταξύ των ἀντεγκλήσεις.

|²³ Ἐγένετο ἐν Σιτσόβη τὴν 19 Μαΐου 1899

|²⁴ Ὁ ἱατρός

|²⁵ Γ.Α. Βασιλάκης

Σχόλια: -

Եւ իմ անցողիկէն իմ սիրտս
ստ' անտախտ անտախտ անտախտ
նախա՛նքս անտախտս:

Էջիւն Եւ Լոօկ Ի՞ 19 Մայիս 1899

Եւ իմ
Բարեկամս

Յիշատակ Եւ Լոօկ իմ անտախտ
ստ' անտախտ անտախտ անտախտ
Սեպտեմբեր 19 Մայիս 1899

Եւ Լոօկ
Բարեկամս

Եւ Լոօկ
Բարեկամս

Եւ Լոօկ

Եւ Լոօկ
Բարեկամս

Διαβιβαστικό έγγραφο του Ειρηνοδίκη Αλαγονίας Π. Δ. Γεννατά σχετικά με την υπόθεση του ιερέα Δημητρίου Στασινού

19 Μαΐου 1899

Περίληψη: Ο Ειρηνοδίκης Αλαγονίας Π.Δ. Γεννατάς διαβιβάζει προς τον Νομάρχη Μεσσηνίας την ιατρική γνωμάτευση του Γ. Βασιλάκη σχετικά με την ικανότητα του ιερέα Δημήτριου Στασινού να ασκεί τα εκκλησιαστικά καθήκοντά του.

Προέλευση: Αρχείο Ιεράς Μητροπόλεως Μεσσηνίας.

Περιγραφή: Χαρτί δύο φύλλων (κόλλα αναφοράς), διαστάσεων 0,20 X 0,30, υποκίτρινο. Μελάνι μπλε και μαύρο. Κατάσταση διατηρήσεως πολύ καλή. Το έγγραφο είναι χωρισμένο σε δύο στήλες· στην αριστερή στήλη σημειώνεται στο επάνω τμήμα ο αριθμός πρωτοκόλλου (382), ο τόπος και η ημερομηνία συγγραφής («*Ἐν Σιτσόβη τήν 19 Μαΐου 1899*»). Πιο κάτω, με διαφορετικό μελάνι (μαύρο) καταγράφεται ο αριθμός πρωτοκόλλου που έλαβε το έγγραφο στη Νομαρχία Μεσσηνίας κατά την αποστολή του στη Μητρόπολη Μεσσηνίας με την εξής σημείωση: «*Πρός τήν Ἐπισκοπικήν Ἐπιτροπήν Μεσσηνίας μετά τῆς συνημμένης ἐκθέσεως καί τῆς ἐφ' ἧς προεκλήθη αὕτη ἀναφορᾶς τῶν κατοίκων Σιτσόβης τῆς Ἀλαγονίας [...] τοῦ ὑπ' ἀριθ. 899 ἀπό 9 Μαρτίου ἐ.ἔ. πρὸς ἡμᾶς ἐγγράφου τους. Καλάμαι 22 Μαΐου 1899. Ὁ Νομάρχης [υπογραφή]*». Στη δεξιά στήλη σημειώνεται ο παραλήπτης: «*Κύριον Νομάρχην Μεσσηνίας*».

Συγγραφέας: Ειρηνοδίκης Αλαγονίας Π. Δ. Γεννατάς.

Σημειώματα: –

Έκδοση: Το έγγραφο είναι ανέκδοτο.

Κείμενο:

Συνημμένως ὑποβάλλω |² ὑμῖν τήν ἐγγχειρισθεῖσαν μοι |³ ἰατρικήν ἔκθεσιν παρά τοῦ |⁴ ἱατροῦ Γεωρ. Α. Βασιλάκη, [...] |⁵ ρασεν θεώρησιν τοῦ |⁶ Δημητρίου Ἱερέως Στασινο- |⁷ πούλου.

|⁸ *Εὐπειθῶς*

|⁹ *Εἰρηνοδίκης Ἀλαγονίας*

|¹⁰ *Π. Δ. Γεννατάς*

Σχόλια: –

Αναφορά κατοίκων της Σίτσοβας υπέρ του ιερέα Δημήτριου Στασινού

22 Μαΐου 1899

Περίληψη: Ενορίτες του Ι. Ν. Προφήτου Ηλία Σίτσοβας αιτούνται από την εκκλησιαστική αρχή τη διατήρηση του ιερέα Δημήτριου Στασινού στη θέση του.

Προέλευση: Αρχείο Ιεράς Μητροπόλεως Μεσσηνίας.

Περιγραφή: Χαρτί (κόλλα αναφοράς) δύο φύλλων, διαστάσεων 0,20 X 0,30, υποκίτρινο. Μελάνι μαύρο. Κατάσταση διατηρήσεως πολύ καλή. Το έγγραφο είναι χωρισμένο σε δύο στήλες· στην αριστερή στήλη σημειώνονται στο επάνω τμήμα μετά το χαρτόσημο τάξεως 50 λεπτών, οι αιτούντες («*Αίτησις τῶν ἐνοριτῶν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τῆς συνοικίας Ἐπάνω Μαχαλαῖς τῆς Σιτσόβης*»), το αίτημα («*Περί διατηρήσεως ἐν τῇ ἐνορίᾳ των τοῦ ἐφημερίου Δημητρίου Στασινοῦ Οἰκονόμου*»), ο τόπος και η ημερομηνία συγγραφής: «*Ἐν Σιτσόβῃ τῇ 22 Μαΐου 1899*». Στη δεξιά στήλη σημειώνεται ο παραλήπτης: «*Πρὸς τὴν Σ/ὴν Ἀρχιεπισκοπικὴν Ἐπιτροπὴν Μεσσηνίας*».

Γραφέας: Κάτοικοι της συνοικίας Ἄνω Μαχαλά Σίτσοβας.

Σημειώματα: –

Ἐκδοση: Το έγγραφο είναι ανέκδοτο.

Κείμενο:

Ἀναφέρομεν εὐπειθῶς |² ὅτι πρὸ τεσσαρακονταετίας |³ περίπου ἐφημερεύει ἐν τῇ |⁴ ἡμετέρᾳ ἐνορίᾳ (ὁ Προφήτης |⁵ Ἡλίας) τῆς συνοικίας Ἐπά-
|⁶ νω Μαχαλαῖς τῆς Σιτσόβης ὁ |⁷ Αἰδεσιμώτατος Δημήτριος |⁸ Στασινός Οἰκονόμος, ὅστις |⁹
μετ' ἀξιοπρεπείας καὶ θρησκευ- |¹⁰ τικῆς εὐλαβείας ἐκπληροῖ |¹¹ τὰ καθήκοντά του, συνεπῶς
|¹² τὸν λειτουργὸν τοῦτον τοῦ ὑ- |¹³ ψίστου σεβόμεθα ὡς κοινόν |¹⁴ πατέρα, πρὸ δεκαετίας δε
|¹⁵ προσεκολλήθη ὡς βοηθός του |¹⁶ καὶ ὁ ἱερομόναχος Γεννάδιος |¹⁷ Γεωργαντᾶς ὅστις μὴ
ἀρεσκό- |¹⁸ μενος ὡς φαίνεται εἰς την |¹⁹ διανομὴν τῶν ἐκ τῆς ἐνο- |²⁰ ρίας μας προσόδων
έσκει- |²¹ ὡρησε κατηγορίαν κατ' |²² αὐτοῦ ἦν ὑπεστήριξαν ἐγ- |²³ γράφως τινές ἀπλοϊκοί |²⁴
τῆς ἐνορίας μας ὅτι δῆθεν |²⁵ ὁ Αἰδεσιμώτατος Δημήτριος |²⁶ Στασινός δεν εἶνε εἰς κατά- |²⁷
στασιν νά ἱεροτελεστῇ ἔνε- |²⁸ κεν γήρατος. |²⁹ Ἐπειδὴ τὰ ἐν τῇ κατη- |³⁰ γορίᾳ ἀναφερόμενα
δεν |³¹ εἶνε ἀληθῆ ὡς μὴ ἐκτεθέν- |³² τα ἀπὸ ἔμπνευσιν θρη- |³³ σκευτικῆς εὐλαβείας ἀλ- |³⁴
λά διὰ συμφεροντολογι- |³⁵ κόν σκοπὸν τοῦ ἱερομο- |³⁶ νάχου Γεωργαντᾶ. |³⁷ Παρακαλοῦμεν
την |³⁸ Σ/ὴν Ἐπιτροπὴν ἵνα εὐ- |³⁹ αρεστομένη μὴ λάβῃ ὑπ' |⁴⁰ ὄψει της τῆν κατηγορί- |⁴¹ αν
ταύτην πρὸς ἀποφυγὴν |⁴² παντός σκανδάλου θέλει δε |⁴³ εἶσθαι πολὺ ἄδικον καὶ ἐνάν- |⁴⁴
τιον τῶν ἐκκλησιαστικῶν |⁴⁵ κανόνων ἂν ριφθῇ εἰς |⁴⁶ τὰς ὁδοὺς σεβασμιώτατος |⁴⁷ ἱερέως
οἶος ὁ Δημήτριος |⁴⁸ Στασινός Οἰκονόμος.

- |⁴⁹ *Οί εύπειθέστατοι*
 |⁵⁰ *Κωνστ. Α. Μαυρίκης*
 |⁵¹ *Άντ. Γ. Λιακάκης*
 |⁵² *Παναγ. Γ. Χανδρινός*
 |⁵³ *[υπογραφή]*
 |⁵⁴ *Α. Πατριαρχέας*
 |⁵⁵ *Κ. Θ. Κάλφας*
 |⁵⁶ *Π. Γ. Μαυρίκης*
 |⁵⁷ *Κ. Π. Κεφαλας*
 |⁵⁸ *Ίω. Π. Μαυρίκης*
 |⁵⁹ *Άθ. Παναγόπουλος*
 |⁶⁰ *Γεώρ. Ίω. Παπαβασιλόπουλος*
 |⁶¹ *Ηλίας Γ. Αλεξέας*
 |⁶² *Γεώρ. Κ. Ροβολής*
 |⁶³ *Π. Αν. Λιακάκης*
 |⁶⁴ *Γεώργιος Β. Λιακάκης*
 |⁶⁵ *Γεώργιος Β. Λιακάκης*
 |⁶⁶ *Άντώνιος Ροβολής*
 |⁶⁷ *Ν. Ιω. Παπαβασιλόπουλος*
 |⁶⁸ *Ίωάννης Π. Παπακαλός*
 |⁶⁹ *Ίωάννης Γ. Παπαβασιλόπουλος*
 |⁷⁰ *Β. Καρουνος*
 |⁵¹ *Πολυζώης Κωνσταντάκης*

Σχόλια:

1 Από την αναφορά αυτή των ενοριτών που υποστηρίζουν τον ιερέα Δημήτριο Στασινό, μπορούμε να αντλήσουμε πολύτιμες πληροφορίες για τη ζωή του εν λόγω κληρικού. Επιπλέον, θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι το κείμενο αποτελεί μνημείο ευφυούς απάντησης στις κατηγορίες εις βάρος του Στασινού, γεγονός που ίσως παραπέμπει σε πρόσωπο εξειδικευμένο στην αντίκρουση επιχειρημάτων (ίσως νομικό).

2 (στ. 2-4) «πρό τεσσαρακονταετίας περίπου έφημερεύει έν τή ήμετέρα ένορία». – Η πρώτη πληροφορία που αντλούμε για τη ζωή του γηραιού ιερέα, είναι πως εκτελεί τα ιερατικά το καθήκοντα στον συγκεκριμένο ναό επί σαράντα έτη (δεν γνωρίζουμε ωστόσο εάν χειροτονήθηκε την ίδια περίοδο και ξεκίνησε να ιερουργεί εκεί ή είχε λάβει χειροτονία από νωρίτερα και απλώς μετατέθηκε στον ναό του Προφήτη Ηλία). Αν δεχθούμε ως επικρατέστερη την πρώτη εκδοχή και υπολογίσουμε την ηλικία

του (80 ετών περίπου κατά τον ιατρό Βασιλάκη ή 90 κατά την αναφορά ενοριτών εις βάρος του), θα διαπιστώσουμε ότι χειροτονήθηκε σε μεγάλη σχετικά ηλικία (40-50 ετών).

3 (στ. 6-8) «ὁ Αἰδεσιμώτατος Δημήτριος Στασινός Οἰκονόμος». – Η λέξη «οικονόμος¹⁹» που χρησιμοποιείται στο κείμενο, δεν αποτελεί δεύτερο επώνυμο ή κάποιο προσωνύμο του Δημήτριου Στασινού, αλλά εκκλησιαστικό οφφίκιο το οποίο υφίσταται στην Εκκλησία από τον 4ο αιώνα. Αρχικά σήμαινε τον υπεύθυνο για τα οικονομικά ζητήματα μιας επισκοπής, αλλά στη συνέχεια έλαβε απλώς τιμητικό χαρακτήρα. Προϋποθέσεις για την απονομή του αποτελούν η ηλικία (άνω των 30 ετών) και η μόρφωση (ανώτερη) ενός (εγγάμου) κληρικού. Από αυτά συμπεραίνουμε πως ο Δημήτριος Στασινός θα πρέπει να ήταν αρκετά μορφωμένος για την εποχή του.

4 (στ. 14-17) «πρό δεκαετίας δε προσεκολληθή ως βοηθός του καὶ ὁ ἱερομόναχος Γεννάδιος Γεωργαντᾶς». – Δεν γνωρίζουμε περισσότερα για τον ιερομόναχο αυτόν. Οπωσδήποτε δεν ανήκε στο δυναμικό της γειτονικής μονής Μαρδακίου²⁰, ούτε το όνομά του απαντάται στη Ζίτσοβα. Η δεκαετής παρουσία του στον ναό του Προφήτη Ηλία αποτελεί την τρίτη κατά σειρά πληροφορία που λαμβάνουμε από το έγγραφο.

5 (στ. 17-20) «ὄστις μὴ ἀρεσκόμενος ὡς φαίνεται εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἐκ τῆς ἐνορίας μας προσόδων». – Ο ιερομόναχος Γεννάδιος Γεωργαντᾶς κατονομάζεται ευθέως ως ο υποκινητής των ενοριτών που στράφηκαν εναντίον του Στασινού και μάλιστα ως αιτία σημειώνονται οι οικονομικές απολαβές των δύο κληρικών.

6 (στ. 20-24) «έσκευώρησε κατηγορίαν κατ' αὐτοῦ ἦν ὑπεστήριξαν ἐγγράφως τινές ἀπλοϊκοὶ τῆς ἐνορίας μας». – Στο απόσπασμα τονίζεται emphaticά πως πρόκειται για μια ξεκάθαρη σκευωρία εις βάρος του Στασινού από τον Γεννάδιο, ενώ υποβαθμίζεται ο ρόλος των ενοριτών που υπογράφουν εις βάρος του, με τον χαρακτηρισμό «απλοϊκοί» (τη συγκεκριμένη αναφορά υπογράφουν 35 ενορίτες, ενώ την υποστηρικτική εμφανώς λιγότεροι, 22).

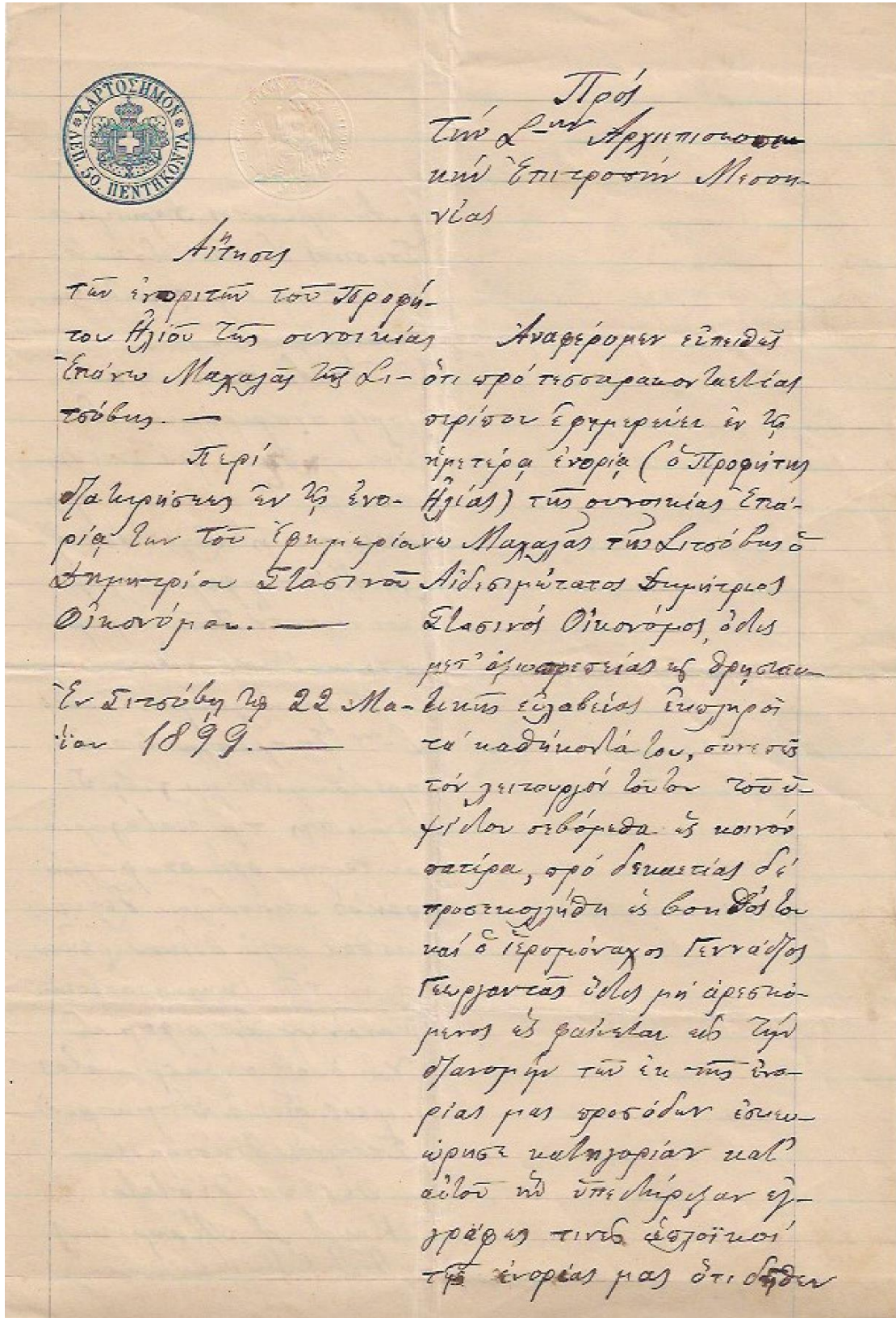
7 (στ. 29-36) «τά ἐν τῇ κατηγορίᾳ ἀναφερόμενα δεν εἶνε ἀληθῆ ὡς μὴ ἐκτεθέντα ἀπὸ ἔμπνευσιν θρησκευτικῆς εὐλάβειας ἀλλὰ διὰ συμφεροντολογικόν σκοπόν τοῦ ἱερομονάχου Γεωργαντᾶ». – Το κατηγορητήριο υποβαθμίζεται ακόμη περισσότερο, με την παρατήρηση ότι δεν αποτελεί προϊόν θρησκευτικής ευλάβειας η οποία παρακινεί τους υπογράφοντες να αναφέρουν την κακή κατάσταση της υγείας του Στασινού, αλλά πρόκειται για καθαρά συμφεροντολογικού χαρακτήρα υποκίνηση εκ μέρους του Γενναδίου.

8 (στ. 42-48) «θέλει δε εἶσθαι πολὺ ἄδικον καὶ ἐνάντιον τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ἂν ριφθῆ εἰς τὰς ὁδοὺς σεβασμιώτατος ἱερεὺς οἶος ὁ Δημήτριος Στασινός Οἰκονόμος». – Το αριστουργηματικά γραμμένο κείμενο, αποδομεί πλήρως την αντίπαλη πλευρά, επιχειρηματολογώντας για μια ανύπαρκτη κατηγορία· λαμβάνει ως δεδομένο τον οικονομικό στραγγαλισμό του Στασινού, παρότι η αναφορά εις

¹⁹ Για περισσότερες πληροφορίες για το συγκεκριμένο οφφίκιο, βλ. Δ. Μόσχος, «Το εκκλησιαστικό αξίωμα του οικονόμου: εξέλιξη και σχέση με την επισκοπική εξουσία», *ΕΕΘΣΠΑ ΜΒ'* (2007), 507-533· Κ. Ράλλης, «Περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αξιώματος τοῦ Οἰκονόμου», *Πρακτικά Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 7 (1932), 4-10.

²⁰ Βλ. υπό έκδοση ἔργο για τη μονή Μαρδακίου του γράφοντος.

βάρος του τονίζει με έμφαση ότι οι ενορίτες, εφόσον τεθεί σε αργία λόγω γήρατος, θα αναλάβουν την οικονομική ενίσχυσή του.

ὁ Αἰθιοπίατος Σουλτάνος
 Ἰσχυρὸς δὲ ἐστὶν ἐν καλο-
 ῶσιν καὶ ἱερατικῶσιν ἐν-
 νει γένετος. —

Ἐνθὺ τὰ ἐν τῷ καλο-
 γοπίᾳ ἀναπερὸν καὶ δὲν
 ἐν τῷ ἀπὸ ἐστὶν πρὸ ἐνθὺ δὲν
 τα ἀπὸ ἱερατικῶσιν ἀπ-
 ονευτικῶσιν ἐνθὺ ἀπ-
 γὰ ἀπὸ οὐρανοῦ λογισ-
 νὸς οὐσὸν τοῦ ἱερα-
 τῶσιν τῶσιν. —

Τὸ ἀναγνώσκειν τὴν
 ἑν τῷ ἱερατικῶσιν ἐνθὺ ἐν-
 ἀπελαμῆν πρὸ γὰρ ἐνθὺ
 ἄπὸ ἐν τῷ καλογοπί-
 ον ταῖσιν ἀπὸ ἀπογοπί-
 οντὸς οὐρανοῦ δὲν δὲ
 ἐνθὺ ἀπὸ ἀπὸν ἐνθὺ
 τὸν τῶσιν ἐνθὺ ἀπὸν
 κατόντων ἀπὸ πρὸ ἐνθὺ
 τῶσιν ὁδοῖς οὐρανοῦ
 τῶσιν ὁδοῖς ὁ Σουλτάνος
 Ἰσχυρὸς Ὀνομαστος. —

Οἱ ἐνθὺ ἀπὸν
 Κωνσταντῆν
 Ἄνδρ. Νικολάου

